

ΙΔΕΕΣ Τάσεις

Σολωμός βιαζόμενος

Όταν το απόγευμα της 9ης Απριλίου μια τηλεοπτική δημοσιογράφος μου ζήτησε να πάρω θέση πάνω σ' ένα ζήτημα που γεννήθηκε από τη «φιλολογική» διαμάχη μεταξύ δύο πολιτικών αρχηγών, σχετικά με τη σημασία της «βίας» στην 1η στροφή του «Ύμνου εις την Ελευθερία» του Σολωμού, δεν φανταζόμουν τις διαστάσεις που θα έπαιρνε η υπόθεση («Ελευθεροτυπία», 10.4.2009, σ. 8): «Πολιτικοί, φιλόλογοι, δημοσιογράφοι και μπλόγκερ τσακώνονται από προχθές το βράδυ για ένα εντελώς απρόβλεπτο θέμα: τι εννοούσε ο Διονύσιος Σολωμός, όταν έγραφε το 1823 την τέταρτη γραμμή του "Ύμνου εις την Ελευθερίαν" ("που με βία μετράει τη γη")? Το θέμα έθεσε στη Βουλιά ο Αλαβάνος».

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΕΛΟΥΔΗ

Οι διαμάχες μ' επίκεντρο τον «εθνικό ποιητή» και το έργο του είχαν ήδη εγκαινιαστεί από την πρώτη, χειρόγραφη, «έκδοση» του «Ύμνου εις την Ελευθερία», με πρωταγωνιστή τον αυλοκόλακα πρώτα, πολέμο έπειτα του Οθωνα Αλ. Σούτσο (1833) για τις εκφάνσεις και επιπλοκές των σχετικών διενέξεων επί δύο αιώνες, βλ. το βιβλίο μου «Ο Σολωμός των Ελλήνων» (Πατάκης, 2004).

Από την πληθώρα των πρόσφατων δημοσιευμάτων θα σταθώ στο γονατογράφημα του Καπετάν Τσαλαβούτα (Κ. Γεωργουσόπουλος: «Νέα», 17/18.4.2009, σ. 16/52). Ενώ ο φιλολογικός αυτός βιαστής του Σολωμού στιγματίζει την

«γκάφα» του πολιτικού του αντιπάλου, διαπράττει ο ίδιος τρεις νέες γκάφες:

α) Ο «Ύμνος εις την Ελευθερία» δεν γράφτηκε βέβαια στα 1826, αλλά το Μάιο του 1823, εν θερμώ, πάνω στην ακμή της Ελληνικής Επανάστασης, αμέσως μετά τις μεγάλες νίκες των Ελλήνων στην ξηρά (Κολοκοτρώνης) και στη θάλασσα (Μιαούλης), πράγμα που εξηγεί τον ενθουσιασμό του ποιητή και το πάθος του ποιήματος:

Στο μεγάλο επεισόδιο της Αλωσης της Τριπολιτσάς, στις στροφές 35-74 του «Ύμνου», ο Σολωμός περιγράφει, ψυχικά συμμετέχοντας ωσει παρών, τις αγριότητες της μάχης («ακούω κούφια τα τουφέκια...» και: «Χάμου πέφτουνε κομμένα/ χέρια, πόδια, κεφαλές...»), αλλά δεν μπορεί να συγκρατήσει και το δικό του πόνο για τη σφαγή των εχθρών από το στρατό του Κολοκοτρώνη (στρ. 66): «Ω! φθάνει, φθάνει: έ-ως πότε οι σκοτωμοί!».

β) Η επηρηματική έκφραση «βία» δεν έχει καμιάν ετυμολογική ή σημασιολογική σχέση με το ιταλικό «νία-νία» (=δρόμο! φύγει!), όπως οκαρφίστηκε ο καπετάν Τσαλαβούτας: το ουσιαστικό «βία» (με συνίζηση: βια) είχε πάρει τη νεότερη σημασία του (=βιασύνη, οιοσιδί) το αργότερο με τον «Ερωτόκριτο» (περ. 1600), όπως μαρτυρεί το μεγάλο Λεξικό του Κριαρά (τ. 4, σ. 105-106).

γ) Μια αναδίφηση στα σολωμικά Αυτόγραφα οδηγεί σε εντυπωσιακά συμπεράσματα: Ο Σολωμός χρησιμοποιεί το ουσιαστικό «βία» συνολικά 22 φορές. Σχεδόν σε όλες αυτές τις περιπτώ-

σεις το ουσιαστικό βρίσκεται στη λαϊκή επηρηματική έκφραση «με βία» και δύο φορές με το λόγο ισοδύναμο της «μετά βίας» – με την ίδια σημασία: «με βιασύνη, με σπουδή».

Υπάρχουν όμως δύο σημαντικές εξαιρέσεις, που λύνουν το πρόβλημα σ' ένα ανώτερο, όχι πια φιλολογικό αλλά πολιτικό και ιδεολογικό, επίπεδο:

Στη στροφή 148 της ωδής «Στο θάνατο του Λόρδου Μπάιρον» (1824) ο Σολωμός χαιρετίζει, μετά θάνατον, τον Ναπολέοντα για τις νίκες του, τότε που «η δόξα η περασμένη/ που με βία πολεμική/ του έδειχνε την Οικουμένη», τότε δηλαδή που ο Ναπολέων αναμενόταν από τους Έλληνες και τους άλλους λαούς της Ευρώπης ως απελευθερωτής.

Προπαντός όμως: Στη στροφή 86 της ίδιας ωδής («Επερνούσαν οι αιώνες/ ή σε ξένη υποταγή...») ο Σολωμός, κατά την αναθεώρηση του ποιήματος στα 1827/29, έχει προσθέσει τους στίχους: «Εβασίλευεν η βία,/ η αρπαγή και ο σκοτωμός...».

Συμπέρασμα: Ο στρατευμένος Σολωμός του 1823-1827 χαρακτηρίζει ως «βία» μόνο τη διοικητικόχρονη κατοχή και καταπίεση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους, τους Βυζαντινούς και τους Τούρκους ή την απελευθερωτική προέλαση του Ναπολέοντα –όχι όμως την Ελληνική Επανάσταση!

Στο επόμενο: η νεότερη θεωρία περί βίας. ✱